

A most kiadott könyv sok adalékkal szolgál a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet könyvtára történetéhez is. Elég itt utalni Papp Gábor (1827–1895) dunántúli református püspök könyvtárának darabjaira, amely könyvtárat az intézet a püspök halála után vett meg. Látunk itt is olyat, hogy egykori, ma már nem működő intézmények könyvtárainak része került Kolozsvárra, az intézetbe; és természetesen ott vannak az állományban a nagy jelentőségű személyiségek egykori könyvei, így például a Tofeus Mihályéi is.

Kurta József katalógusa egyedi abból a szempontból, hogy a korabeli kötetek leírása messze jobb, mint a ma-

gyarországi és erdélyi katalogizálási gyakorlatban megszokott. Nem véletlen a *Könyvkötők mutatója*. Ilyet más kötetben nem találunk. A szerző a saját mesterségének tiszteletként is fektetett hangsúlyt erre a szempontra.

Tudjuk persze, hogy ez kevés. Nagyon gyorsan volna szükséges a Régi Magyar Könyvtár darabjainak a leírása, majd a 17. és a 18. századi anyag kötetyszerű bemutatása is.

Monok István

Elhangzott 2015. okt. 14-én a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet által szervezett Felekezeti teológia, egyetemes tudomány témájú szimpóziumon.

Kovács Ábrahám (szerk.):

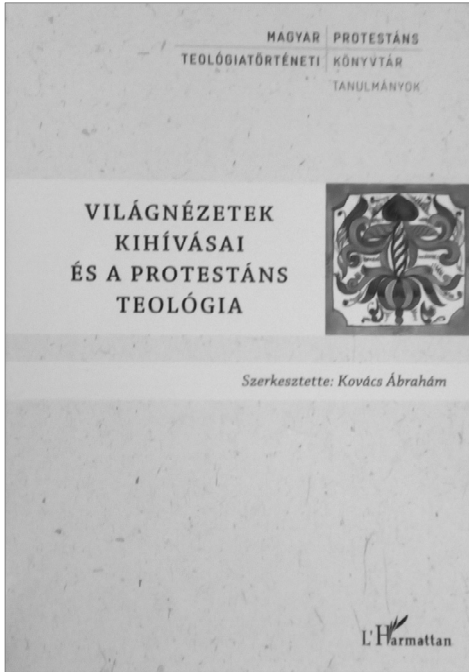
Világnézetek kihívásai és a protestáns teológia. Tanulmányok.

Magyar Protestáns Teológiatörténeti Könyvtár. Partiumi Keresztény Egyetem – Sulyok István Teológiai Tudományok Intézete, Budapest–Nagyvárad 2016.
ISBN 978-963-414-129-7, ISSN 2498-6941 228 old.

A Kovács Ábrahám által szerkesztett kötet tizenkét tanulmányt foglal magában. A három cím alá csoportosított tanulmányok előtt a szerkesztő írása áll: *A protestáns teológiatörténet-írás kutatásának jelentősége a magyar protestáns teológia művelése számára*. A bevezető sorokban megállapítja: „A magyarországi protestáns teológiai gondolkodás története számos értékes kincset rejt magában, amelyet nemcsak hazai protestáns értelmiségiek, de a szakemberek: teológusok, vallástudósok és szellemtörténészek is alig ismernek.” (9. old.) Egyetértve e kijelentéssel, azonnal megállapíthatjuk, hogy ez a tanulmánykötet hiánypótló is.

A teológia művelése Erdélyben és a Tiszántúlon címmel ellátott első részt (17–108. old.) Pálfi József *Az eklézsia lelki tanítója. Keresztési József igehirdetése* című tanulmánya nyitja, amely bemutatja és elemzi Keresztési József két vaskos kötetben megjelent prédikációit. (A kötetek fellelhetők a budapesti Országos Széchényi Könyvtárban és Kolozsváron a Babeş–Bolyai Tudományegyetem központi könyvtárában.)

A következő tanulmányt a 2017. március 10-én elhunyt Tunyogi Lehel írta: *A besorolhatatlan Kecskeméthy „sor alá hívása”*, amelyben sok történeti és anekdotába illő elbeszélést olvasha-

tunk Kecskeméthy István (Paks, 1864 – Kolozsvár, 1938) teológiai professzorságának éveiből. Az ő nevéhez kapcsolódik ez a szállóige: „Nálunk ugyan püspök is lehet valakiből a bibliai nyelvek ismerete nélkül, másodéves teológushallgató viszont nem.” A legrövidebb és legjellemzőbb véleményt Ravasz László fogalmazta meg Kecskeméthy István munkásságáról: „Egész életén át tanított és tanult, mert teológiai professzor volt.”

Fekete Károly tanulmányának címe: *Makkai Sándor – a teológiai professzor*. „A XX. század magyar református egyház- és teológiatörténetének egyik legértékesebb és legbonyolultabb alakja Makkai Sándor, aki az egyház Urának hazai mindeneseként elismert tudós, bölcs egyházkormányzó és tanító, irodalmi életünk jeles alakja, korának prófétai szavú igehirdetője volt.” (65. old.) Igaza van dr. Fekete

Károlynak, amikor az ő pályáivét négy szakaszra osztja: 1. 1914 ősztől 1917 nyaráig teológiai óraadó Kolozsváron; 2. 1917 ősztől 1918 nyaráig gyakorlati teológiát tanít Sárospatakon; 3. 1918 ősztől 1926. április 17-ig a rendszeres teológia professzora Kolozsváron. 4. 1936. június 3-tól 1951. július 19-ig a gyakorlati teológia professzora Debrecenben. A szerző tudományos szempontból elemzi a fenti négy korszakot, és ismerteti Makkai sokoldalú tevékenységét.

Geréb Zsolt *Maksay Albert (1897–1971)* című tanulmánya kiemeli a kolozsvári professzor egyik fő érdemét: végigmagyarázta az Újszövetség minden könyvét. Vallomása szerint az exegézis és az exegéta fő célja: az Újszövetségben foglalt isteni kijelentés előtt való meghódolás, és Isten dicsőségének a szolgálata.

A második rész felett a *Tsudák és izmusok a magyar protestáns teológiában* cím áll, és ezt Szetey Szabolcs *Izmusok és irányzatok a XIX. századi magyar református igehirdetők és igehirdetéseik tükrében* című tanulmánya nyitja meg. Szetey Szabolcs különös figyelmet tanúsít az eddig kevésbé ismert kutatási kérdések iránt, és ismerteti a 19. századi igehirdetési irányzatokat.

Pap Ferenc „*A' tsudák ideje régen elmúlt, nekünk az Istentől belénk adattatott okosságot kell követni.*” *Tanulságok és kérdések Báthory Gábor életműve és ágendája kapcsán* címmel közölt tanulmánya a 18. század második felében kibontakozott ortodox és liberális teológiai irányzatok vetekedésének kérdéskörébe nyújt betekintést, és megállapítja, hogy Báthory Gábor igehirdetésére a konzervatív gondolkodás volt jellemző.

Ferencz Árpád azt emeli ki a *Barát-ság a különbségek ellenére. Kapcsolópontok Karl Barth és Pákozdy László Márton munkásságában* című előadásában, hogy a két személyiség teológiai felfogása sok tekintetben különbözött egymástól, de a közös ügy szeretete egymáshoz kapcsolta őket.

Ferencz Árpád előadását az időközben nyugdíjba vonult Marjovszky Tibor kiegészítő kiselőadása követi: *Korreferátum Ferencz Árpád előadásához*. A korreferátum tulajdonképpeni háttere az, hogy Marjovszky Tibor négy éven át volt munkatársi viszonyban Pákozdy Lászlóval.

A második részt Korányi András írása zárja: *A diakóniai teológia és a szocializmus kontextusa*. A magyarországi evangélikus egyházban az 1956-os forradalom után, tehát a szocialista rendszerben indult be az egyházi diakóniai szolgálat, amely Káldy Zoltán püspök (1958–1987) egyházpolitikai nézetének megvalósulása volt. A diakóniai szolgálat alapja az evangélium hirdetése.

A *Hitvallás, lelki énekek és belmissziói teológia* címet viselő harmadik rész (163–228. old.) Fekete Csaba előadásával kezdődik: *A. N. Somerville és az angol-szász énekek megjelenése egyházunkban*. Az angol-szász énekek elterjedéséhez és használatához két nevezetes esemény játszott közre: egyrészt az 1841-től működő Skót Misszió, másrészt pedig Somerville magyarországi missziós körüti látogatása.

Kovács Ábrahám *A debreceni új ortodoxia második generációjának vezéregyénisége: Csiky Lajos szerepe az ébredésben és misszióteológiai felfogása* című előadása a Debreceni Református Kollégium egyik meghatározó egyéniségét, Csiky

Lajost mutatja be, aki id. Révész Imre és Balogh Ferenc új ortodoxia teológiájának második generációjához tartozott. A szerző így méltatja Csiky Lajos munkásságát: „Csiky gazdag irodalmat hagyott az utókorra: teológiai tanárként lelkipásztorkodástant (1908), imádságtant (1886), egyházszertartástant (1892), egyházszónoklattant (1914) oktatott, és nagyobb terjedelmű, jelentős műveket is írt ezekben a témákban. Írásait figyelembe véve, rendkívül termékeny embernek mondható.” (190. old.)

Petrócziné Petrov Anita *A hitvallások szerepe Eröss Lajos dogmatikájában* című előadása Eröss Lajos *Dogmatika* tankönyvét emeli ki sokrétű írásai közül. Ezt a diákok vagy teológiai hallgatók részére készítette. Reformátoraink pozitív hatása érződik írásaiban, különösen a Kálviné. Elsődleges feladatának tartotta, hogy választ adjon kortársainak kérdéseire. Korai halála meggátolta munkássága folytatását.

A tanulmánykötet tudományos tekintetben nyitott, és ökumenikus jellegű. A hazai és nemzetközi teológiai nézetek és irányzatok kibontakoztatását és egymáshoz való közeledését szolgálja. Tágas teret biztosít az eltérő nézetek megismertetésére.

„Ezzel a kötetrel útnak induló Magyar protestáns teológiatörténeti könyvtár sorozat célja, hogy külön publikációs fórumot biztosítson a hazai protestáns teológiai gondolkodás történetéhez, ezen belül hangsúlyosan a XVIII–XX. századhoz kapcsolódó eredmények közvetítéséhez” – olvashatjuk az előszóban. Várjuk az eredményes folytatást.

Bányai László